

ויקח יעקב אבן

עבד כנעני

בפרשת בהר אנו שומעים על עבד עברי, וגם על עבדים מבני הגויים אשר סביבותיכם או מבני התושבים אשר עמכם.

וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ, מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם - מִהֶם תִּקְנֶנּוּ עֶבֶד וְאִמָּה. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנֶנּוּ, וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם, אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם; וְהָיוּ לְכֶם לְאֻחָה. וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם, לְרֵשֶׁת אֻחָה - לְעֵלֶם בְּהֶם תַּעֲבֹדוּ, וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו, לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךָ. ויקרא כ"ה מ"ד-מ"ו

רש"י מסביר למה פירט הכתוב באריכות "מאת הגויים אשר סביבותיכם". כי הרי מבני עמי כנען אסור להחיות כל נשמה.

ועבדך ואמתך אשר יהיו לך אם תאמר אם כן במה אשתמש? בעבדי איני מושל, בז' אומות איני נוחל, שהרי הזהרתני לא תחיה כל נשמה. אלא מי ישמשני? **מאת הגויים** הם יהיו לך לעבדים. **אשר סביבתיכם** ולא שבתוך גבול ארצכם, שהרי בהם אמרתי: לא תחיה כל נשמה! **וגם מבני התושבים** שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם, הבן הולך אחר האב ואינו בכלל "לא תחיה", אלא אתה מותר לקנותו כעבד. רש"י על אתר

רבי אברהם אבן עזרא מסכים כאן עם רש"י, ומוסיף הסבר נוסף – הרי האדון חייב להאכיל את עבדו, ודבר זה אסור לגבי הכנענים.

וגם מבני התושבים הדרים בארץ כנען שהיא ארצכם, והם מהגויים הנזכרים או מצרים וכל עם חוץ משבעת הגוים, כי הכתוב הזהיר עליהם: לא תחיה כל נשמה! והנה אסור אפילו להאכילם. רב"ע על אתר

ולאחר מכן שואל הרב"ע שאלה מתבקשת – אם מותר לקחת עבדים רק מעמי הסביבה ולא מעמי כנען, למה עבד כזה נקרא בפי חז"ל **עבד כנעני**?

ויתכן שחז"ל אמרו **עבד כנעני** על הגר הגר בארץ כנען, ואיננו כנעני בייחוסו! או הם ידעו להוציא זה הדבר לאמתו. כי דעתנו נקלה כנגד דעתם. רב"ע על אתר

אכן חז"ל משתמשים לעתים קרובות בביטוי "עבד כנעני" (וכן "שפחה כנענית") כדי להבדיל בינו לבין עבד עברי:

עֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר וּבַחֲזָקָה. וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אַחֲרִים, וּבְשֵׁטֶר עַל יְדֵי עַצְמוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עַצְמוֹ וּבְשֵׁטֶר עַל יְדֵי אַחֲרִים, וּבִלְבָד שְׂיֵהָא הַכֶּסֶף מְשַׁל אַחֲרִים. משנה קידושין פרק א' משנה ג'

החובל בעבד עברי חייב בכסף חוץ מן השבת, בזמן שהוא שלו. החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכסף. רבי יהודה אומר, אין לעבדים בושת: משנה בבא קמא פרק ח' משנה ג'

דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבא"י מובטח לה שהיא בת העולם הבא. תלמוד בבלי כתובות קי"א.

ככל ששאלתנו ברורה, תשובתו של אבן עזרא אינה משכנעת. לדעתו עבד כנעני הינו גר שהגיע לכנען ממרחקים ואינו כנעני במוצאו. הגדרה זאת מתאימה לפסוק השני המדבר על בני התושבים הגרים בכנען, אבל איננו מתאים לפסוק הראשון בו מוזכרים העמים אשר מסביב. ונראה שגם רב"ע הרגיש בדוחק תשובתו, ועל כן הוסיף שחז"ל בעומק מחשבתם הבינו את משמעות הביטוי, ואילו דעתנו אינה משיגה אותו.

חוטבי עצים ושואבי מים

למרות דברי רש"י, בפועל היו עבדים מעמי כנען.

וישבי גבעון שָׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעִי. וַיַּעֲשׂוּ גַם הַמָּה בְּעָרְמָה, וַיֵּלְכוּ וַיִּצְטִירוּ, וַיִּקְחוּ שָׁקִים בָּלִים לַחֲמוּרֵיהֶם, וְנֹאדוֹת זֵיץ בָּלִים וּמִבְּקָעִים וּמִצָּרְרִים. וַנִּעְלֹת בָּלוֹת וּמִטְּלָאוֹת בָּרְגֻלֵיהֶם, וּשְׁלֵמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם, וְכָל לֶחֶם צִידָם יָבֵשׁ הָיָה נִקְדָּים. וַיֵּלְכוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ אֶל הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֵל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: מֵאָרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ, וְעַתָּה כְּרַתוֹ לָנוּ בְרִית. וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַחוּי: אוֹלֵי בְּקִרְבִי אַתָּה יוֹשֵׁב, וְאִידָּךְ אַכְרַת לָךְ בְּרִית? וַיֹּאמְרוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ: **עֲבָדֶיךָ אֲנַחְנוּ**, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם וּמֵאֵין תָּבֹאוּ? וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: מֵאָרֶץ רְחוֹקָה מָאֵד בָּאוּ עֲבָדֶיךָ לָשֶׁם ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי שָׁמַעְנוּ שָׁמְעוּ, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרָיִם. וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לְשֵׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן, לְסִיחוֹן מֶלֶךְ חֲשִׁבוֹן וְלַעֲוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר בַּעֲשָׁתְרוֹת. וַיֹּאמְרוּ אֵלָינוּ זְקִינֵינוּ וְכָל יוֹשְׁבֵי אֶרְצֵנוּ לֵאמֹר: קַחוּ בְיָדְכֶם צִידָה לְדָרֶךְ וּלְכוּ לְקִרְיַתְכֶם, וְאִמְרַתֶּם אֲלֵיהֶם **עֲבָדֵיכֶם אֲנַחְנוּ**, וְעַתָּה כְּרַתוֹ לָנוּ בְרִית. זֶה לַחֲמֵנו חֵם הַצְּטִיטְדָנוּ אֹתוֹ מִבְּתֵינוּ בְּיוֹם צִאֲתָנוּ לְלֶכֶת אֲלֵיכֶם, וְעַתָּה הִנֵּה גִבֹשׁ וְהָיָה נִקְדָּים. וְאֵלָּה נֹאדוֹת הַזֵּיץ אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ חֲדָשִׁים וְהִנֵּה הַתִּבְּקָעוּ, וְאֵלָּה שְׁלֵמוֹתֵינוּ וַנִּעְלֵינוּ בְּלוֹ מֶרֶב הַדָּרֶךְ מָאֵד. וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצִּידָם וְאֵת פִּי ה' לֹא שָׁאֲלוּ. וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹם וַיִּכְרַת לָהֶם בְּרִית לְחֵיתוֹם, וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵי אֲשֶׁר כְּרַתוֹ לָהֶם בְּרִית, וַיִּשְׁמְעוּ כִּי קִרְבִּים הֵם אֵלָיו וּבְקִרְבוֹ הֵם יוֹשְׁבִים. וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל עִרְיָהֶם בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְעִרְיָהֶם גִּבְעוֹן וְהַכְּפִירָה וּבְאֵרוֹת וּקְרִיַת יַעֲרִים. וְלֹא הָכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעֵדָה בְּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּלְנוּ כָּל הָעֵדָה עַל הַנְּשִׂאִים. וַיֹּאמְרוּ כָּל הַנְּשִׂאִים אֶל כָּל הָעֵדָה: אֲנַחְנוּ נִשְׁבְּעוּ לָהֶם בְּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַתָּה לֹא נוּכַל לְנַגֵּעַ בָּהֶם. זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם וְהַחֲיָה אוֹתָם וְלֹא יְהִי עֲלֵינוּ קֶצֶף, עַל הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבְּעוּ לָהֶם. וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַנְּשִׂאִים: יַחֲיוּ, וַיְהִיו **חֹטְבֵי עֲצִים וְשׂוֹאְבֵי מַיִם** לְכָל הָעֵדָה, כְּאֲשֶׁר דָּבְרוּ לָהֶם הַנְּשִׂאִים. וַיִּקְרָא לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר: לָמָּה רַמִּיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר - רְחוֹקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם מָאֵד, וְאַתֶּם בְּקִרְבָנוּ יוֹשְׁבִים. וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם, וְלֹא יִכְרַת מִכֶּם **עֲבָד**, וְ**חֹטְבֵי עֲצִים וְשׂוֹאְבֵי מַיִם** לְבֵית אֱלֹהֵי. וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ: כִּי הִגַּדְתָּ לַעֲבָדֶיךָ אֶת אֲשֶׁר צָוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת מֹשֶׁה עַבְדוֹ לְתַת לָכֶם אֶת כָּל הָאָרֶץ, וּלְהַשְׁמִיד אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם, וַיִּירָא מָאֵד לְנַפְשֵׁינוּ מִפְּנֵיכֶם, וַנַּעֲשֶׂה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה. וְעַתָּה הִנְנוּ בְּיָדֶךָ, כְּטוֹב וְכִישֹׁר בְּעֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת לָנוּ עֲשֵׂה. וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן, וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָרְגוּם. וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בְּיוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֲצִים וְשׂוֹאְבֵי מַיִם לַעֲדָה, וּלְמִזְבַּח ה' עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר. יְהוֹשֻׁעַ פֶּרֶק ט'

הנה אנו רואים כנענים שלא השמידם בני ישראל, אלא יהושע ציווה עליהם להיות עבדים כנעניים. האם ייתכן שחז"ל התכוונו אל הגבעונים באמרם "עבדים כנעניים"?

לדעתי קשה לקבל את הגבעונים כאבי הטיפוס של עבדים כנעניים במובן של חז"ל, בגלל שתי סיבות.

הראשונה - הגבעונים לא שימשו כעבדים ליחידים בבני ישראל, אלא מילאו תפקידים מוגדרים (חוטבי עצים ושואבי מים) לכלל הקהל ואף למקדש. לכן אין משמעות לרוב הלכות עבד כנעני כלפי הגבעונים.

השניה - לא זו בלבד שאין במקרא יחס אל הגבעונים כמצופה אל עבדים, אלא אנחנו מוצאים יחס מובהק של אהדה כלפיהם:

וַיְהִי רָעַב בְּיַמֵּי דָוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה, וַיִּבְקֹשׂ דָּוִד אֶת פְּנֵי ה', וַיֹּאמֶר ה' אֶל שָׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים, עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַגְּבֻעֲנִים. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגְּבֻעֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם (וַהֲגִבְעֲנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, כִּי אִם מֵיְתֵר הָאֲמֹרִי, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם, וַיִּבְקֹשׂ שָׂאוּל לְהַכְתֵּם בְּקִנְאָתוֹ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה). וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַגְּבֻעֲנִים: מָה אֲעֲשֶׂה לָכֶם וּבְמָה אֲכַפֵּר, וּבְרִכּוּ אֶת נַחֲלַת ה'! וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַגְּבֻעֲנִים: אִין לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב עִם שָׂאוּל וְעַם בֵּיתוֹ, וְאִין לָנוּ אִישׁ לְהַמִּית בְּיִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר מָה אַתֶּם אֹמְרִים אֲעֲשֶׂה לָכֶם! וַיֹּאמְרוּ אֶל הַמֶּלֶךְ: הָאִישׁ אֲשֶׁר כָּלְנוּ וְאֲשֶׁר דָּמָה לָנוּ, נִשְׁמַדְנוּ מֵהַתִּצֵּב בְּכָל גְּבֹל יִשְׂרָאֵל. יִתֵּן לָנוּ שְׂבַעַה אֲנָשִׁים מִבְּנֵי וְהוֹקְעֵנוּם לְהִי בְּגִבְעַת שָׂאוּל בְּחִיר ה'. שְׂמוֹאל ב' כ"א א' - ו'

הגבעונים היו כל כך מעורים בשבטי ישראל עד שהמקרא נאלץ להסביר שהגבעונים אינם מבני ישראל, אלא מהאמורים. לכן קשה לראות בגבעונים אב-טיפוס לעבדים כנעניים שהם קניין הבעלים ומותר להעבידם עבודת פרך.

וחגור נתנה לכנעני

פעמים רבות אנו מוצאים את המילה כנעני במקרא במובן אחר:

סָדִין עֲשֵׂתָה וְתַמְכֹּר, וְחַגּוֹר נִתְּנָה לְכַנְעֲנִי.	משלי ל"א כ"ד
יָכְרוּ עֲלֵיו חֲבָרִים, יַחְצוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים.	איוב מ' ל'
אֲשֶׁר סַחְרִיהָ שָׂרִים, כְּנַעֲנִיָּה נִכְבְּדֵי אֶרֶץ?	ישעיהו כ"ג ח'

מה משמעות המילה כנעני בפסוקים אלה ? רש"י מסביר בצורה עקבית:

לכנעני . תגר . רש"י משלי

כנענים . תגרים . רש"י איוב

כנעניה . תגריה . כמו "כנען בידו מאזני מרמה", "ולא יהיה כנעני עוד".
רש"י ישעיהו

וכן שאר המפרשים מסבירים ש"כנעני" בהקשרים אלה הינו סוחר.

יש פסוקים בהם ספק בקשר למשמעות המילה. לדוגמה, את הפסוק:

וַיָּרָא שָׁם יְהוֹדָה בֵּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וַשְּׁמוֹ שׁוּעַ, וַיִּקְחֶהָ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ.
בראשית ל"ח ב'

מתרגם אונקלוס

וַחֲזָא תַמּוֹן יְהוּדָה בֵּית גְּבַר תַּגְר וַשְּׁמִיהָ שׁוּעַ; וַנִּסְבֵּיהּ וַעֲלָל לְוַתָּהּ.

כלומר, אונקלוס הבין "כנעני" כסוחר אף כאן. ייתכן מאוד ולא רצה להכיר בנישואין בין בני יעקב לבין כנעניים.

בנוסף לכנעני היחיד, גם כל ארץ כנען קיבלה משמעות של מקום מסחר.

יחזקאל מדמה את מרכז המסחר הגדול בימיו, בבל, לארץ כנען:

וַיְבִיאֶהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן, בְּעִיר רְכָלִים שְׁמוֹ. יחזקאל י"ז ד'

וצפניה והושע משתמשים במילה "כנען" במשמעות כפולה, גם ככינוי ליהודים תושבי ארץ כנען, וגם כמקום של מסחר:

כְּנַעַן - בְּיָדוֹ מֵאֲזַנֵּי מֶרְמָה לַעֲשֹׂק אָהָב. הושע י"ב ח'

כִּי נִדְמָה כָּל עַם כְּנַעַן, וְכָרְתוּ כָּל נְטִילֵי כֶּסֶף. צפניה א' י"א

אפילו נגזר שם עצם "כְּנַעְנָה" שמשמעו סחורה:

אֲסָפִי מֵאֶרֶץ, כְּנַעַתָּךְ יִשְׁבֶּת בְּמִצּוֹר. ירמיהו י' י"ז

במדרש תנחומא לפרשת מסעי אנו מוצאים פירוש מרחיב עוד יותר:

כי אתם באים אל הארץ כנען מהו "כנען"? ארץ של פרקמטיא.

ארץ שבה סחורה. מדרש תנחומא, מסעי סימן ט'

לפי הסבר זה, המובן הבסיסי של "כנען" הינו ארץ של סחורה. ודברי המדרש מסתברים.

המילה "כנעני" במשמעות "סוחר" מופיעה במקרא בספרים המאוחרים יותר, לאחר השמדת הכנעני היושב בעמק ועל יד הירדן. בימים ההם נשאר רק הכנעני היושב על הים, כלומר בפניקיה. כנענים אלה היו סוחרים יורדניים, ובהרחבה ניתן היה לכנות כל סוחר – כנעני.

נחזור לעניין הביטוי "עבד כנעני". סוחרים מטבעם הם אנשים עצמאים ומכובדים ולכן קשר בין מובן זה של המילה לבין הביטוי "עבד כנעני" אינו מסתבר.

אויביהם אכניע

ראינו שבסוף ימי בית ראשון משמעות המילה "כנעני" היתה "סוחר". איך הבינו את השם לפני כן, מזמן יהושע עד ימי המלוכה? כשם שהשם של העם הפלישתי מציין שעם זה פלש לארץ ישראל, כך שם העם הכנעני מעיד עליהם שעל בני ישראל להכניע אותם.

כך אנו מוצאים בהרבה מקורות:

וַיִּדְעַת הַיּוֹם, כִּי הוּא אֱלֹהֵיךָ הוּא הַעֹבֵר לְפָנֶיךָ אֲשֶׁר אֶכְלָה, הוּא
יִשְׁמִידִם וְהוּא יִכְנִיעֶם לְפָנֶיךָ דברים ט' ג'

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ פְּנֹעַן, לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
שופטים ד' כ"ג

כַּמַּעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנִיעַ, וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדַי. תהילים פ"א ט"ו
וַיָּבֹאוּ הַבְּנִים וַיִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ, וַתִּכְנַע לְפָנֵיהֶם אֶת יִשְׁבֵי הָאָרֶץ
הַכְּנַעֲנִים וַתִּתְּנֵם בְּיָדָם, וְאֶת מַלְכֵיהֶם וְאֶת עַמְמֵי הָאָרֶץ, לַעֲשׂוֹת
בָּהֶם כְּרָצוֹנָם. נחמיה ט' כ"ד

אין להקשות על כך שהשם ניתן על שם העתיד לקרות, כי הרי מצאנו גם:

וּלְעֹבֵר יֵלֵד שְׁנֵי בְּנִים, שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג, כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ
בראשית י" כ"ה

וַיֹּאמֶר הַכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים בראשית כ"ו ל"ז

רות - מאי רות? אמר רבי יוחנן : שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. מנא לן דשמא גרים? אמר רבי אליעזר דאמר קרא : "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ", אל תקרי שמות אלא שמות. ברכות ז:

אם "כנען" הוא כינוי לעם שהוכנע (ולא הושמד), שם זה מתאים לביטוי "עבד כנעני", כלומר עבד כנוע, עבד מעם שנכנע.

עבד עבדים

לדעתי יש הסבר מתאים יותר לביטוי "עבד כנעני".

ויהיו בני נח הוצאים מן התבה : שם וחס ויפת, וחס, הוא אבי כנען. שלשה אלה בני נח, ומאלה נפצה כל הארץ. ויחל נח איש האדמה, ויטע כרם. וישת מן היין וישכר, ויתגל בתוך אהלה. וירא חס אבי כנען את ערות אביו, ויגד לשני אחיו בחוץ. ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם, וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם, ופניהם אחרנית, וערות אביהם לא ראו. וייקץ נח מיינו, וידע את אשר עשה לו בנו הקטן. ויאמר : ארור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו. ויאמר : ברוך ה' אלהי שם, ויהי כנען עבד למו. ופת אלהים לפת, וישכן באהלי שם, ויהי כנען עבד למו.
בראשית ט' י"ח-כ"ז

עבד כנעני אינו עבד מעמי כנען, אלא עבד במעמד כנען בן חם, אותו קילל נוח באומרו "עבד עבדים יהיה לאחיו".

כנען האיש הינו אב טיפוס של עבדות אמתית. עבד שמותר להעבידו עבודת פרך. עבד שקונים ומוכרים ומחזיקים לעולם כקניין ומנחילים לדור הבא ויוצא רק בשן ובעין.

וכל זאת בניגוד לעבד העברי שהינו "שכיר", שאסור להעבידו בפרך, ושיוצא בשנת שמיטה וחוזר לנחלת אבותיו.

וְכִי יָמוּד אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַר לָךְ, לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד. כְּשֹׁכִיר
כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמּוֹ, עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמּוֹ. וְיֵצֵא מֵעִמּוֹ - הוּא וּבְנָיו
עִמּוֹ, וְשָׁב אֶל מְשֻׁפְחוֹתוֹ, וְאֶל אַחֲזֵת אֲבֹתָיו יָשׁוּב. כִּי עֲבָדֵי הֵם, אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יִמְכְּרוּ מִמְכַרְתַּת עֶבֶד. לֹא תִרְדֶּה בּוֹ
בְּפָרֶךְ, וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ. ויקרא כ"ה ל"ט-מ"ג

אם הסבר זה נכון, מובן גם נוסח הקללה של נוח. למה קילל נוח את כנען
להיות "עבד עבדים" לאחיו, ולא "עבד" לאחיו?

עבד עברי נשאר עבד של הקב"ה - כי עבדי הם, לא יימכרו ממכרת עבד!

עבד כנעני הינו עבד לאחד מהעברים, והעברים הינם בעצמם עבדים של
הקב"ה. לכן עבד כנעני הינו עבד עבדים.